

Van kloosterboerderij tot ..... woonboerderij? : Maarhuizen 1 en omgeving gevisualiseerd in tekst en beeld

Kort geleden had ik het genoeg een kleine rondleiding te krijgen door de boerderij Maarhuizen 1 die nu door Staatsbosbeheer wordt 'gereinigd', zowel binnen als buitenom. Dat was voor mij de aanleiding om me eens in de geschiedenis van deze boerderij en omliggende landerijen te verdiepen. Ik nodig je uit om met mij op stap te gaan. Nadruk ligt op foto's, kaarten en andere zaken die ik vond over het huidige gehucht en deze boerderij.

In **Ter verpoosing** no. 635 van zaterdag 21 april **1934** in het Nieuwsblad van het Noorden behandelt Tilbusscher het dorp Obergum, maar komen ook de dorpen Ranum en **Maarhuizen** aan bod. Het gedeelte over Maarhuizen volgt hier:

In het jaar 1726 werd het naburige Maarhuizen kerkelijk met Obergum vereenigd. De eerste predikant van deze combinatie was Hiltjo Scheltema, die in 1718 van Oterdum was gekomen en in 1733 overleed. In de kerk te Obergum vindt men zijn grafzerk met een lang opschrift, waaronder: „Op de strijdt volgt de kroon". Hij ligt begraven tusschen een zoon en een dochter.

Maarhuizen, thans een schilderachtige buurt, was vroeger een dorp. De boerderijen, die men er thans vindt, zijn door veel geboomte en deels door breede grachten omgeven. Ze sluiten een hooge wierde in, waarop een kerkhof ligt.

Oorspronkelijk was Maarhuizen een bezitting van het klooster Wijtwerd te Uskwerd. Reeds in de 13e eeuw stond hier een kapel of kerk, die in 1211 door bisschop Otto van Munster tot parochiekerk werd verheven en van de moederkerk te Baflo werd afgescheiden. Maarhuizen moest daarvoor jaarlijks een som geld aan Baflo betalen. De kerk te Maarhuizen werd later afgebroken, vermoedelijk in 1718 ...

Op het oude kerkhof te Maarhuizen vindt men vele grafzerken, o.a. die van Mr. Mello Sichterman, die in 1856 op de Brake overleed. De zerk was oorspronkelijk voorzien van een koperen wapen en koperen letters. In den oorlogstijd, toen koper zoo duur was, zijn wapen en letters echter verdwenen. Sommige grafzerken te Maarhuizen geven aardige verzen: De ware troost in mijn verdriet, vond ik in dit leven niet, maar namaals, daar geen ongeval in eeuwigheid mij treffen zal.

Later trof ik nog een lezenswaardig artikel over Maarhuizen van hem aan. Zijn volledige naam is Jacob Tilbusscher K.J.zn. Hij beschreef in dezelfde krant van 7 december 1942 met veel liefde deze plek en daarmee de geschiedenis van dit vroegere dorp. Het dorp had een eigen kerk, een schooltje en enkele boerderijen met wat huizen. Lees maar, het loont de moeite ook al is het een lang verhaal. Woorden met een * worden toegelicht aan het eind van zijn verhaal.

Tot de natuurreservaten in onze provincie behoort Maarhuizen: zeldzaam aardig gehucht tusschen Obergum en Mensingeweer, een uitgestrekte wierde met boerderijen, grachten, prachtig geboomte, een kerkhof, een bruggetje .... Een der mooiste intieme plekjes in 't Noorden van ons gewest! Oorspronkelijk stond te Maarhuizen - oudtijds Marrahusen - op de aloude wierde een kapel, gesticht en bevoordeeld door de inwoners, die ook het *patronaatsrecht bezaten. De kapel ressorteerde onder de kerk te Baflo: de moederkerk. Maarhuizen wordt reeds genoemd in de van plm. 1000 dateerende lijst van inkomsten der Abdij Werden [Dld].

Begin 13e eeuw stelden de bewoners van Maarhuizen en het *hammerik van Maarhuizen pogingen in 't werk Maarhuizen tot een afzonderlijke parochie of kerspel verheven te krijgen. Daar de kapel onder het beheer stond van den Bisschop van Munster, moest men dezen zien te bewerken. Men droeg hem het patronaatrecht van Maarhuizen op. Den 12 Sept. 1211 verklaarde de Bisschop de kapel tot een parochiekerk, onafhankelijk van de kerk te Baflo, die als vergoeding jaarlijks drie Groninger ponden rente ontving, d.i. f 3. De origineele oorkonde van dit besluit berust in het Staatsarchief te Munster. Het zegel van den Bisschop - in wit was - dat aan het stuk heeft gehangen, is in brokstukken bewaard gebleven. De Bisschop verkreeg later - 1282 - van den Abt te Werden vaste goederen te Feerwerd, Winsum en Stitswerd, met het daarop rustende patronaatrecht. De goederen onder Winsum droeg hij twee jaar later over aan den *Balijer van Steinfort, ten behoeve van de Kommanderij (Klooster) te Warffum.

Omstreeks dienzelfden tijd - zoo wordt verondersteld - droeg de Bisschop het patronaatrecht van Maarhuizen over aan de Kommanderij Wijtwerd te Uskwerd.

Deze Kommanderij bezat te Maarhuizen uitgestrekte bezittingen met een voorwerk - kloosterboerderij [de boerderij waar het hier over gaat] - dat bestuurd werd door een hofmeester. Maarhuizen was dus een bezitting van het klooster te Uskwerd.

Dat een geheel dorp, wat den grond betrof, in eigendom aan één klooster behoorde, kwam vaker voor. Rottum en Westerlee b.v. behoorden aan het daar bestaan hebbende klooster, dat voorzag in de geestelijke behoeften der ingezetenen.

Omtrent Rottum lezen we: „Het gansene carspel van Rottum, soo groot als 't leijd, hoert toe met gronden en landerijen, wijd en breed, aan het clooster te Rottum". Het dorp Westerlee behoorde oudtijds grootendeels aan het klooster te Heiligerlee.

Bij de *Reductie - 1594 - werd geacht, dat het patronaatrecht van Maarhuizen op de landerijen van het klooster Wijtwerd lag. Later behoorde het recht aan tien heerden, terwijl in 1659 het collatierecht door aankoop in één hand kwam.

Van de kerk te Maarhuizen is helaas weinig bekend. Maarhuizen werd na de Reductie eerst met het naburige Ranum - ook eens een kerkdorp - gecombineerd. In 1604 berichtte de Synode: „Maerhuysen is aen Ranum combineert, pastor kan sic nicht bedienen, wederdoeper bewoent de pastorije". De Staten van Groningen en Ommelanden namen Juni 1626 deze resolutie: „Gelesen sijnde het request, bij die Pastoer ende ingezetenen van Maarhuysen om reparatie van hare kereke, tot laste van de Commanderije Wentwert staende, gepreseniteert, hebben die Gedeputeerden gelast de nodige reparatiën daer aen to doen, mits de minste doenlijke kosten".

Later werd Maarhuizen kerkelijk vereenigd met Winsum en Obergum, nog later met Obergum alleen. In 1718 kwam Maarhuizen bij Winsum, terwijl in 1726 de parochie hereenigd werd met Obergum. In dit jaar wilde Maarhuizen nog een eigen predikant: ds. Hiltjo Scheltema te Obergum werd beroepen. Deze nam het beroep niet aan, waarop Maarhuizen en Obergum gecombineerd werden. Tot op onzen tijd zijn er geldelijke inkomsten van de kerk te Maarhuizen overgebleven. Over den oorsprong dezer inkomsten is niets of weinig bekend. Obergum meende recht te hebben op deze inkomsten, die niet meer binnen kwamen, 't Is tot een pleidooi gekomen, waarvan we

helaas de uitkomst niet kunnen mededeelen. Het is niet bekend, wanneer de kerk werd afgebroken. Men vermoedt in het jaar 1718.

Het kerkhof - zoo rustig gelegen op den top der wierde - is nog aanwezig. Men vindt er oude grafzerken. De oudste - voor den „Eerbare Berent Eppens" - dateert van 1630. Vele der zerken geven verzen, huismerken, familiewapens. In deze laatste prijkt dikwijls de halve adelaar, het redgerrecht symboliseerende, en prijken de bekende drie klaverblaadjes, het eigenerfde landbezit aanduidende.

Verder treft men er de zerk voor Mr. Mello Sichterman, heer van de Braak, bij Obergum. De borg de Braak kwam in het laatste kwartaal der 18e eeuw in bezit van 't geslacht Sichterman. Mr. Mello Sichterman overleed 1856 op de Braak, die in den loop der jaren door allerlei moderniseeringen het karakter van borg bijna geheel had verloren. Van de Braak bleef alleen het tichelwerk over.

De 17e eeuwse zilveren Avondmaalsbeker van Maarhuizen berust in het Museum van Oudheden [nu Groninger Museum]. De bodem wordt gevormd door een penning van 1626.

Te Maarhuizen stond oudtijds ook een school. De onderwijzer, tevens koster, genoot een toelage van f 75 uit de kloostergoederen. Schoolmeesters waren Wessel Eijlaerds, Pieter Jansen en Claes Cornelis. Deze som werd later gevoegd bij de f 50, die de onderwijzer van Obergum ontving. De school werd dus met die van Obergum gecombineerd.

Maarhuizen, van dorp tot gehucht afgedaald, telde midden 19e eeuw 17 huizen en 150 bewoners. Tot het gehucht behooren - mede Schaphalsterzijl, Wildeveld, Baatjeborg, Ernstheem, de zuiderboerderij van Lutje Saaksum en het voormalige Lutkehuizen [nu verdwenen].

Dit laatste is thans een onbehuisde wierde [ook verdwenen]. Midden 18e eeuw was ze nog bewoond: in 1741 doopte de predikant van Obergum een kindje, geboren te Lutkehuizen. Op het terrein stonden voor ongeveer een eeuw nog drie zeer oude linden, waarbij de overblijfselen van een regenbak. Oudtijds stond hier een kloosterboerderij, waar volgens een Zijlbrief van Schouwerzijl, dateerende van 1371, een hofmeester woonde. Midden 15e eeuw was dit Voorwerk een bezitting van Abel Onsta.

Maarhuizen: natuurreservaat, het intiem pracht-gehucht, blijft gelukkig bewaard. Lente, zomer, herfst, winter - Maarhuizen is een telkens weer verrassend schoon plekje in ons hooge Noorden! (Nadruk verboden). T.

*patronaatsrecht: het recht om een voorstel voor de benoeming van een pastoor van een parochie te doen

*hammerik of hamrik: gronden buiten een dorp gelegen

*balijer: provinciale overste van een klooster

*reductie: einde Spaanse overheersing en samenvoeging van stad en lande bij de Republiek der Nederlanden. Ook einde van de kloosters en hun bezittingen

*collatierecht: het recht om een predikant te benoemen

*parochie en kerspel: naam voor kerkelijke gemeenschap en een gebied dat daarbij hoort

Tilbusscher schreef in het Nieuwsblad vele afleveringen van **Ter verpoozing** : populair letterkundig wekelijksch bijblad. Over welke dorpen, borgen en personen hij schreef staat opgesomd in dit boek van Anne Aalders over Tilbusscher, maar niet de verhalen zelf. Van 1921-1941 schreef hij in totaal 1000 afleveringen. Na mei 1941 ook nog wel enkele maar niet meer onder de naam Ter verpoozing, dan gewoon als onderdeel van de krant. Hij ondertekende altijd met het initiaal van zijn achternaam T.

De Noorder Rondblik van 20.1.1984 besteedde ook aandacht aan Maarhuizen. Dat was grotendeels een kopie van het voorgaande verhaal evenals het verhaal in de Winsumer Wiekslag van 07.01.1992.

Brommersma is burgemeester van Winsum geweest. Voorouders van hem en hijzelf ook, woonden op de boerderij. Hij schonk het Groninger Museum in 1930 de avondmaalsbeker die gebruikt werd in de kerk van Maarhuizen.

Hierover gaat het volgende artikel uit het Nieuwsblad van 2 augustus 1930: *De tweede belangrijke aanwinst is een geschenk van den heer H. B. Brommersma, burgemeester van Winsum. Deze schonk een zilveren avondmaalsbeker, afkomstig van de voormalige Ned. Herv. gemeente te Maarhuizen bij Winsum. Maarhuizen, een wierde in de gemeente Winsum, waarop enkele boerderijen, met grachten en hoogopgaand bosch omgeven, liggen. De voornaamste dezer boerderijen [BihH 210] behoort aan den schenker. Maarhuizen was vroeger een afzonderlijk*

kerkdorp; de kerk is echter al lang afgebroken, doch het kerkhof met talrijke grafzerken bestaat nog. De beker bevond zich reeds geruimen tijd in het bezit van de familie van den schenker. Dat hij hem aan het Museum heeft willen afstaan verdient groot waardeering. De beker, die van fraaien vorm is, staat niet beschreven in het bekende boek over het avondmaalszilver in de Provincie Groningen van de heeren Dr. G. A. Wumkes en Jb. Vinhuizen.

Nu is deze beker aanwezig in het Groninger Museum, waarin het als volgt wordt beschreven: *Gegoten voet; gegoten tussenrand; touw-band; gedreven glad bovenstuk. In de bodem zilveren munt (Reichstaler) Augsburg - Ferdinand II - 1626. Volgens overlevering is deze avondmaalsbeker van het voormalige kerkdorp Maarhuizen. Datum 1600-1700. Diameter 8.1 cm, hoogte 12.2 cm. Vervaardiger onbekend.*

Een oude kaart van de omgeving met daarin ook Maarhuizen met de kerk

Een deel van een kaart uit 1545 gemaakt door Jacob van Deventer, cartograaf van keizer Karel de V^e. Dit gedeelte toont de dorpen in noordwest Groningen door middel van hun kerken. Hoe waarheidsgetrouw ze zijn weergegeven is de vraag. Maar bijvoorbeeld Leens en Baflo zijn *proosdijkerken met een flinke toren. Ook enkele kloosters kun je ontwaren (met † op de kerk). In de cirkel 'Marhuysē' (een liggend streepje boven de e staat voor de n).

Ook de omringende plaatsjes, hoe klein ook in die tijd, kun je onderscheiden. Bijvoorbeeld rondom Maarhuizen de plaatsjes: Maarslacht, Mēsÿgweer en Ranū, elk met een eigen kerk.

Wanneer de kerk van Maarhuizen is gesloopt daarover is geen overeenstemming en de meningen zijn verdeeld. De een zegt 1718, de ander 1726 maar ook tref je de omschrijving vòòr 1780 wel aan. Schoolmeester H. Runsink van Obergum zegt in 1828: *Plusminus 100 jaar geleden was op Maarhuizen eene kerk aanwezig.*

Dit is wat W.J. Formsma, de voormalige rijksarchivaris van deze provincie, er over zegt: *De doopsgezinden, die lange tijd hun bijeenkomsten hielden in woonhuizen en schuren, bouwden in 1692 een vermaning. Zij hadden dit al eerder geprobeerd. Op een vergadering van de classis van de Marne op 21 februari 1671 werd namelijk een klacht behandeld over het timmeren van een huis ten dienste van deze secte en dat nog wel vlak bij de kerk van Obergum, hetgeen zeer 'aanstotelijk' was en 'misleydingen van veele eenvoudige zielen' veroorzaakte. Dit kon niet worden geduld. De in 1692 gebouwde vermaning stond aan de westkant van het dorp op de grens van Maarhuizen. Maarhuizen heeft na de invoering van de Hervorming (in 1594) geen eigen predikant gekregen. Het was gecombineerd met Winsum of Obergum tot het in 1726 voorgoed bij Obergum kwam. Wel bleven kerk en kerkhof bestaan. In 1643 werd nog hout van de Broerkerk overgebracht naar Maarhuizen voor een 'plankettinge' om het kerkhof.*

*proost: een geestelijk leider van een rooms-katholieke instelling

*proosdij: het kerkelijke ambt of het territorium van een proost

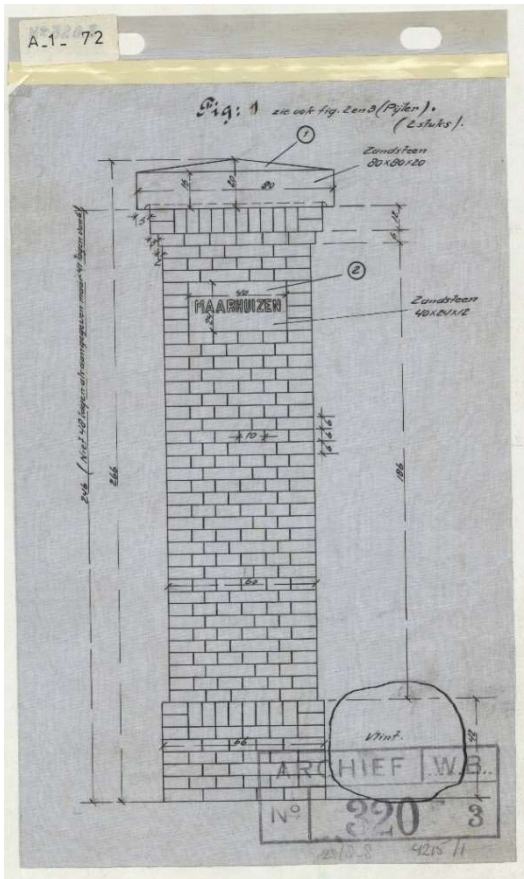
Huidige foto's en enkele uit de vorige eeuw

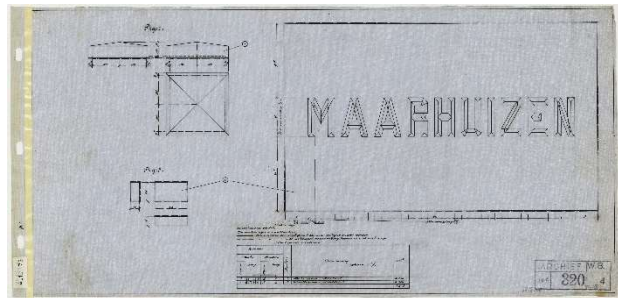
Tekst bij deze foto: *De wierde van Maarhuizen, uit het wijde land komt men hier in de beschutting van de erven, 1947.*

Een foto zoals iedereen die wel langs Maarhuizen fietst of loopt die zal kennen. Deze foto is gemaakt door A.J. van der Wal in 1969. De gemetselde toegangspaal is ontworpen en gemaakt door provinciale waterstaat tijdens een wijkverbetering in de jaren rond 1925. Er is een tekening van bewaard gebleven, die hier volgt.

De gemetselde zuil. De ‘deksel’ en de steen met de naam MAARHUIZEN zijn van zandsteen. Er is flink over nagedacht en nogal wat aandacht aan besteed.

Beide tekeningen uit Beeldbank Groningen.

De drie kleurenfoto's geven de huidige situatie weer. Er zal bezuinigd zijn op de uitvoering. Het ‘deksel’ is niet puntvormig en het jaartal is hier anders namelijk 1928.

De sluitsteen boven de grote schuurdeur: G W = Garnt Wijrsema (1690-1763) H C = Hindrikje Cornelis (1696-1737) Zij ook als Hinderkie Kornellis [Kimminga]. Beiden werden niet oud en verloren kinderen en kleinkinderen. Ze liggen allemaal begraven op het kerkhof. Bij binnenkomst aan het eind met ‘uitzicht’ op de boerderij. Lees over deze familie Wijrsema (ook Wiersema) in:

De Enne Jans Heerd op Maarhuizen door Johan van Rhijn 2019, p. 36-39

Huidige situatie. Nu de bomen zijn verwijderd heb je beter uitzicht op de boerderij. Er valt nog wel het een en ander te herplanten. Dat gaat ook gebeuren heb ik begrepen van Staatsbosbeheer.

De voordeur in het voorste deel aan de westzijde van de boerderij. Om de voordeur te bereiken moest je helemaal rond de boerderij lopen, dus langs de oostzijde, langs of door de karnmolen- of schuur voor het dorsen van graan (vlegelen). Wel zat er een 'achter voordeur' aan de zuidkant van de schuur. Het voorhuis heeft aan de westkant geen enkel venster, alleen een moeilijk te bereiken voordeur.

Deze foto is van de plaats waar eens een karnmolen stond of het koren werd gedorsen, dat is niet helemaal duidelijk. Alleen de fundering was nog aanwezig. De muur en de dakspanten en -bedekking zijn door de laatste bewoner aangebracht.

Buurman Duurt de Vries herinnert zich dat je, om bij het vooreind te komen, links langs de schuur liep, dan door dit ronde gedeelte waarna je bij de 'achter voordeur' kwam die in de zuidwand van het schuurgedeelte zat.

Op deze foto de karnmolen die zich in de boerderij 'Dorre Ven' vlak bij het Reitdiep bevond (ook Maarhuizen). De foto is gemaakt door A.J. van der Ven in 1976. De boerderij was toen al een ruïne en is daarna verdwenen. Nu staat op die plek een woonhuis.

Deze afbeelding is bedoeld om je een voorstelling te geven hoe het ook op Maarhuizen 1 eens kan zijn geweest.

Omdat het erf niet zomaar met een kraan of een ander groot voertuig kan worden benaderd, heeft men een pontonbrug geslagen. Links en rechts naast de achtergevel van de boerderij staan twee schuren die zo geplaatst zijn dat je daar niet met voertuigen langs op het voorerf kunt komen.

Waar dit bruggetje precies stond? Bij de tegenoverliggende boerderij Sijboltsheerd. Enkele meters na de oprit was links deze brug die naar de voordeur van deze boerderij leidde. De betonnen paaltjes staan er nu nog. Erziet een flinke gracht met links op de brug een kind dat geniet van de sneeuw op de bomen. Foto uit Nieuwsblad van 14 januari 1941.

Foto uit 1969 door A.J. van der Wal uit de Beeldbank cultureel erfgoed. De boerderij was een voorwerk van het klooster Wijtwerd bij Usquert. De hele oostwand is dan nog bepleisterd en op het dak van de schuur ligt nog geen asbest. Op de volgende foto zie je wat 'aanpassingen' teweeg kunnen brengen.

Oostzijde van het woonhuis. Datum foto onbekend. Het voorhuis bestaat uit vele kloostermoppen wat duidt op een lange voorgeschiedenis. De boerderij is een *voorwerk van het klooster Wijtwerd geweest en na de Reductie een boerderij van de provincie. *voorwerk: een boerderij die bij een klooster hoorde in de middeleeuwen

De oost muur van het voorhuis met daarin veel kloostermoppen en hier wel veel vensters.

Detail van deze muur waar je goed de moppen (middeleeuwse bakstenen) kunt zien. Opmerkelijk is dat ze geelachtig zijn, dat komt eigenlijk alleen in Friesland voor.

Op de volgende pagina een aantal foto's van het huidige interieur en een foto van de buitenzijde van de voordeur. De kamerdeur heeft panelen en is geverfd met marmermotieven. De schouw is van hout en doet Frans aan en is zeker niet origineel. De stervorm is het plafond. Een mengeling van stijlen als je het mij vraagt. Vanaf 1820 woonden hier leden van de familie Brommersma, later werden de landerijen verpacht en woonden er pachters. Hendrik Barteld Bommersma is de laatste Brommersma die eigenaar was met zijn zus. Hij werd burgemeester van Winsum en ging ook in het dorp wonen. Zie de advertentie voor het bouwen van zijn huis aan de Stationsweg in 1911 iets verderop.

Voordeur

Vorkamerdeur

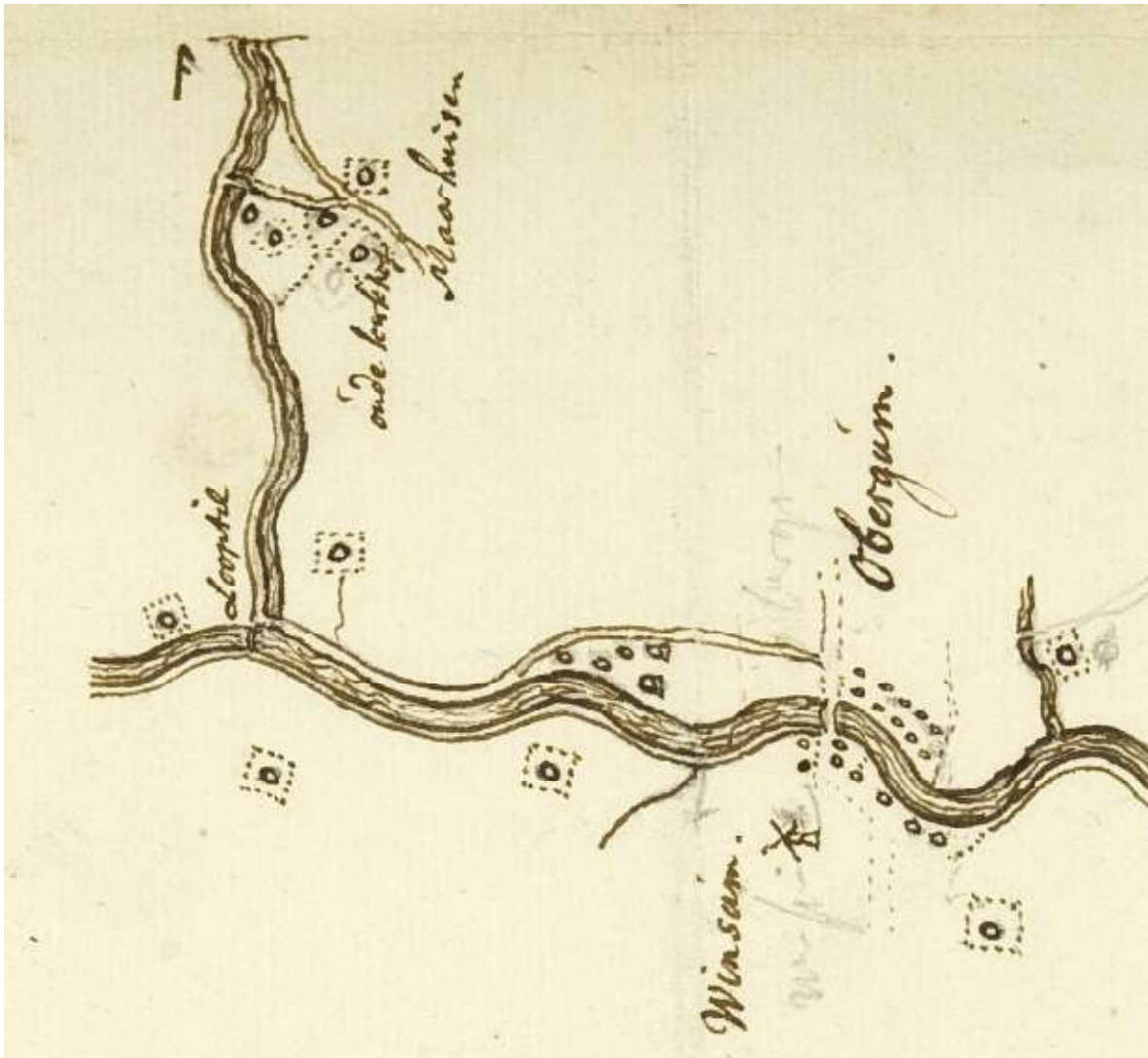

Schouw van hout in de voorkamer

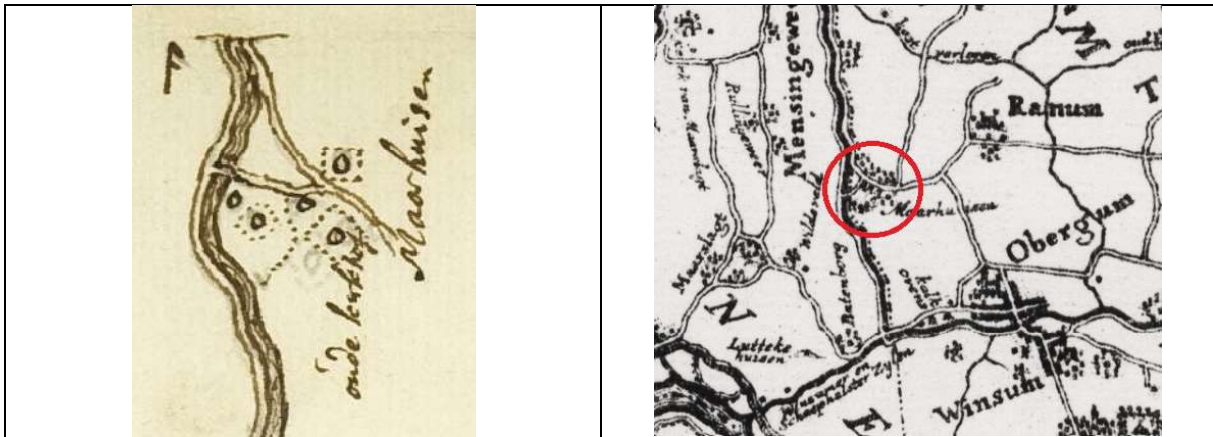
Plafond in de voorkamer

Met Theodorus Beckeringh naar de periode 1750-1780

Rond het jaar 1750 ging Theodorus Beckeringh op pad om een overzichtskaart van de provincie Groningen te maken. Hij was er 33 jaren lang mee bezig. In die tijd moest je alle afstanden te voet, te paard of met de trekschuit overbruggen. Beckeringh maakte schetsen van telkens een deel van de provincie wanneer hij er op uit trok. Hij tekende met potlood op papier en werkte die daarna uit met inkt. Zo ontstonden in totaal vele schetskaartjes. Ze zijn grotendeels bewaard gebleven. Pas in 1781 lukte het hem om deze kaart in druk te laten verschijnen. Hij zette langs de randen van de kaart de belangrijkste borgen. Ook die tekende hij eigenhandig. Van de Staten van stad en lande kreeg hij uiteindelijk wat subsidie maar financieel schoot hij er toch nog flink bij in. Dit werk was zijn passie. In ons voordeel want nu weten we veel meer over hoe het landschap er in Groningen in de tijd uit zag.

Zijn met inkt uitgewerkte schets van de omgeving Winsum-Maarhuizen is boven afgebeeld. De vier cirkeltjes zijn de vier boerderijen en ook het 'oude kerkhof' is op die manier aangeduid. Er stond toen al geen kerk meer op het kerkhof want dan had Beckeringh die zeker getekend. Hij had oog voor alle landschapselementen zoals borgen en wierden, boerderijen, kerken en pastorieën, zelfs of de toren apart van de kerk stond of niet tekende hij op. Klokkenstoelen, oude bomen, molens, kalkovens en tighelwerken, hij zag ze en noteerde het allemaal op zijn schetsen.

Detail van de schets- en gedrukte kaart naast elkaar. Het diep stroomt van zuid naar noord. De schets geeft toch wat meer informatie dan de gedrukte kaart. Het trekpad loopt rechts van het diep en de til of brug. Ze zijn op beide kaartjes zichtbaar. De verhoudingen zijn naar huidige maatstaven niet correct maar dat vergeven we Beckeringh graag.

Met militair ingenieur W.U. Huguenin naar de situatie rond 1821

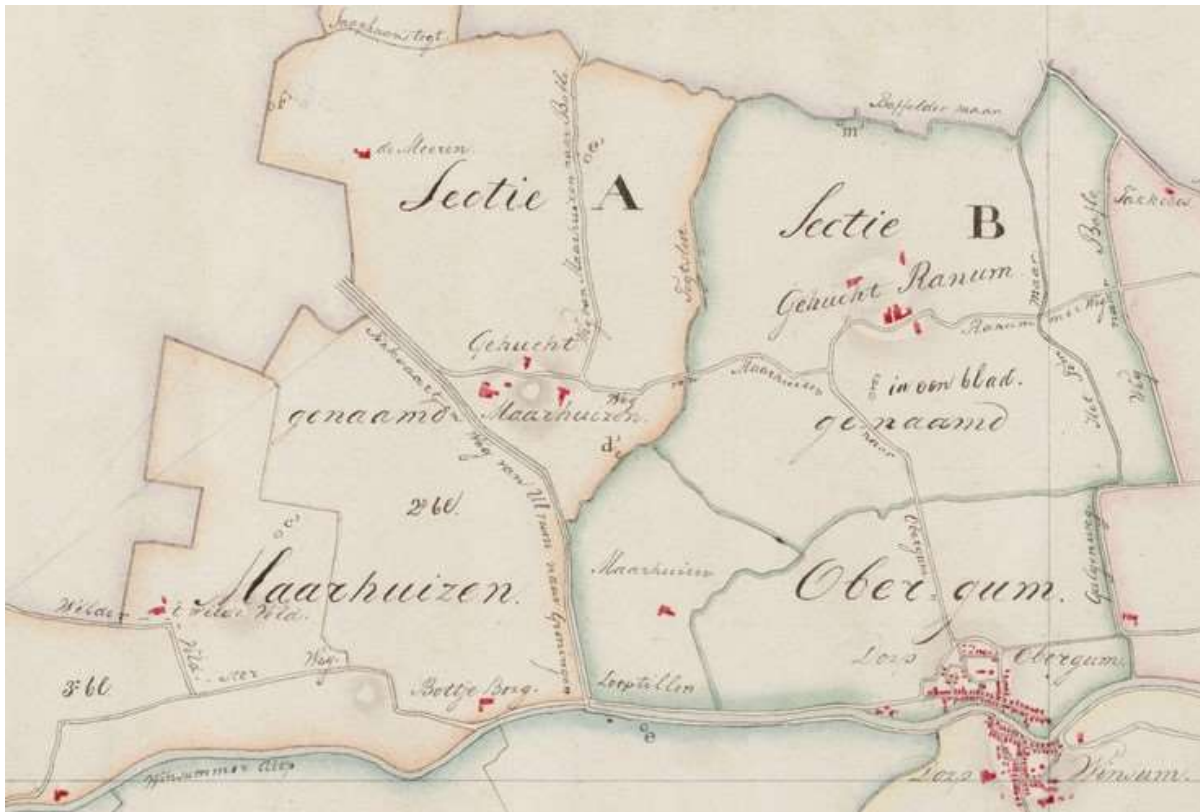

Detail van een kaart die Huguenin maakte in 1821, dus 11 jaar voor dat de kaarten van het kadaster ontstonden. Nu zijn er duidelijk vier boerderijen op Maarhuizen te onderscheiden. De 4^e (2^e van links) verdween rond 1821 en het bijbehorende land, ongeveer 6 ha, kwam bij de Enne Jans Heerd (BihH p. 506). Huguenin tekende alleen zaken die uit militair oogpunt van belang waren voor de militairen te velde om snel de omgeving te kunnen herkennen in geval van oorlog. Opmerkelijk daarom dat hij het voetpad en het kerkhof niet optekende.

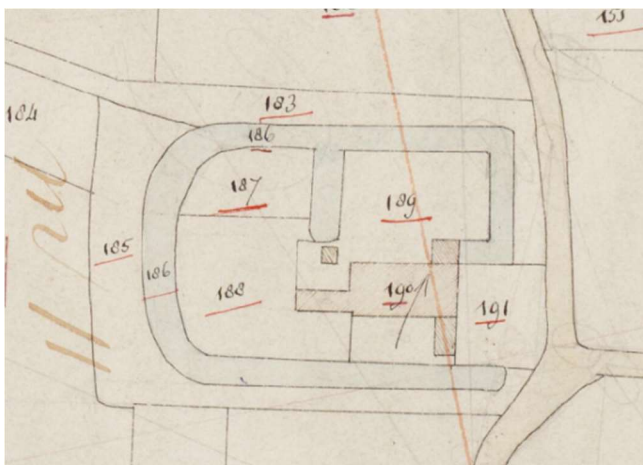
De kaarten van het Kadaster 1832 en de boerderijen met hun landerijen

Hiermee krijgen we een goed in beeld welke landerijen bij deze boerderij hebben gehoord. Het kadaster was bedoeld om de grondbelasting te vereenvoudigen en de lasten eerlijker te verdelen. Om ook op de directe omgeving beter zicht te krijgen, komen de twee andere boerderijen van Maarhuizen en hun grondbezit hier eveneens aan de orde. Het meeste kaartmateriaal komt uit de Beeldbank Groningen en uit HISGIS wat staat voor HISTorisch Geografisch Informatie Systeem.

Een overzicht door middel van een detail van de minuutplankaart van de gemeente Winsum.

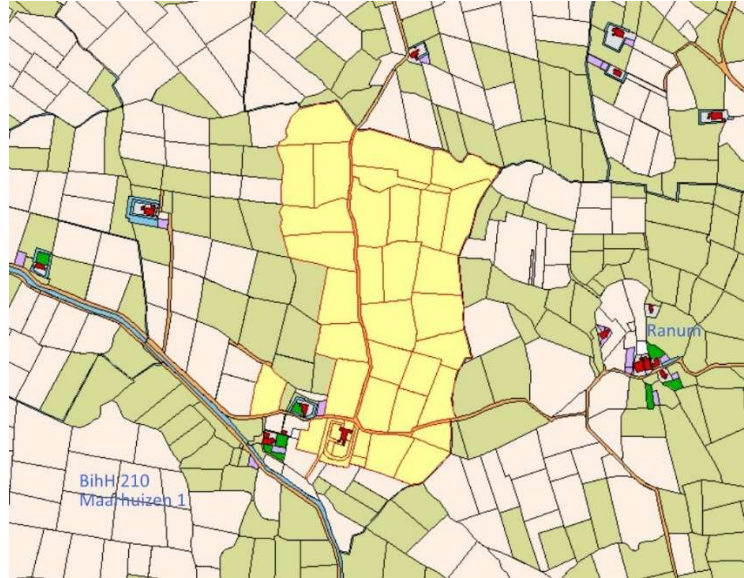
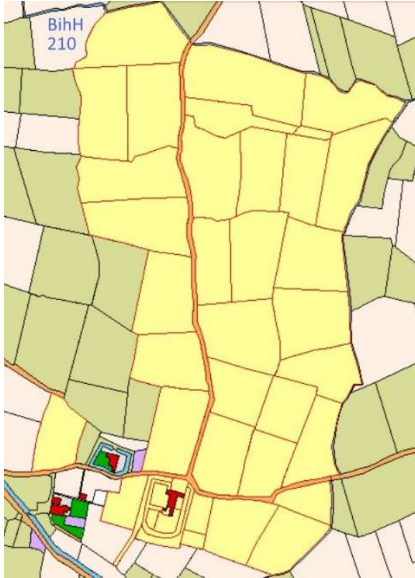
Centraal in beeld ligt 'Gehucht genaamd Maarhuizen'. De wierde is aangegeven met een cirkel omringd door streepjes. Linksboven 'de Meeren' en de 'Snaphaanstogt'. Andere namen op dit kaartje zijn 'Wildeveldsterweg, Bottje Borg, looptillen en galgenweg'. De gemeente Winsum bestond toen uit de secties A-F. Hier de secties A (deels) en B.

Kadasterkaart Winsum A 2 in 1832 opgemaakt door Van Leggelo met schaal 1 : 2.500.

Opmerkelijk links dat het erf binnen de omgrachting uit meerdere percelen bestaat. Ook is de grote schuur met voorend niet correct getekend naar de huidige situatie. De 'kop' moet westelijker staan voor de schuur. De dwarsgracht eindigt bij een niet meer bestaand gebouwtje (stookhut?).

Linksboven **Maarhuizen 1** (BihH 210). Rechtsboven dezelfde situatie maar met meer omgeving zodat je beter de omgeving herkent. Een ruilverkaveling is niet nodig.

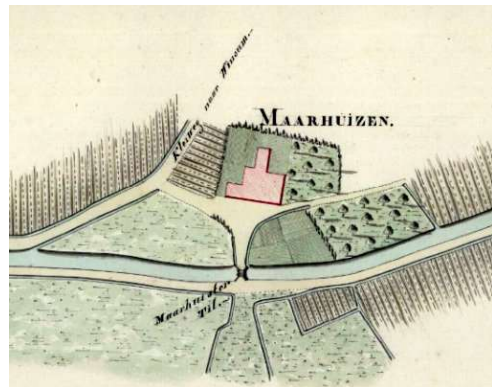
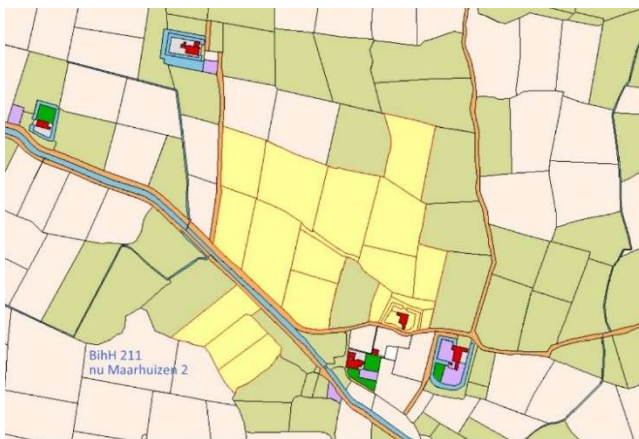

Links de landerijen die bij de boerderij Sijboltsheerd behoren. Nu met adres **Maarhuizen 2** (BihH 211).

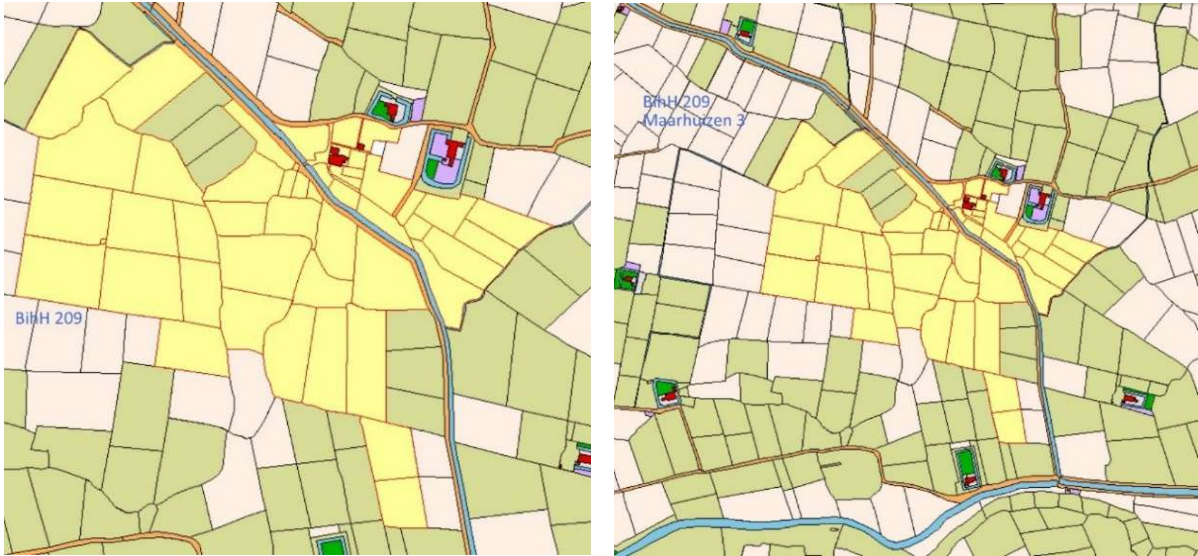
Wat opvalt is dat er drie percelen aan de overzijde van het loopdiep liggen. Maar omdat er een brug ligt, is dat niet erg problematisch. Zie ook foto hier onder.

Linksonder dezelfde situatie met wat meer omgeving.

Volgens Duurt de Vries bestonden die drie overdiepse percelen uit 'kwoaie grond'.

Detail kaart 1827 met Maarhuistertil.

De landerijen bij **Maarhuizen 3** in de tijd dat het kadaster werd opgemaakt in 1832. De aanleg van de trekvaart in 1668 doorsneet -hier heel duidelijk zichtbaar- het grondbezit van de Enne Jans Heerd. De provincie was eigenaar van de grond en kon daarom gemakkelijk dwars door de landerijen van de gebruikers haar trekvaart graven. Een brug tussen beide delen zal als tegenprestatie en gebaar van goede wil zijn aangelegd. De huidige vaste brug was voor de boeren niet gemakkelijk. Met paard en wagen oprijden wil nog wel maar dan kwam de afdaling en dat vereiste vakmanschap en goede remmen op de wagens. Ook het nemen van de bocht naar links of rechts was uitkijken geblazen.

Met cartograaf Verkouteren naar 1853

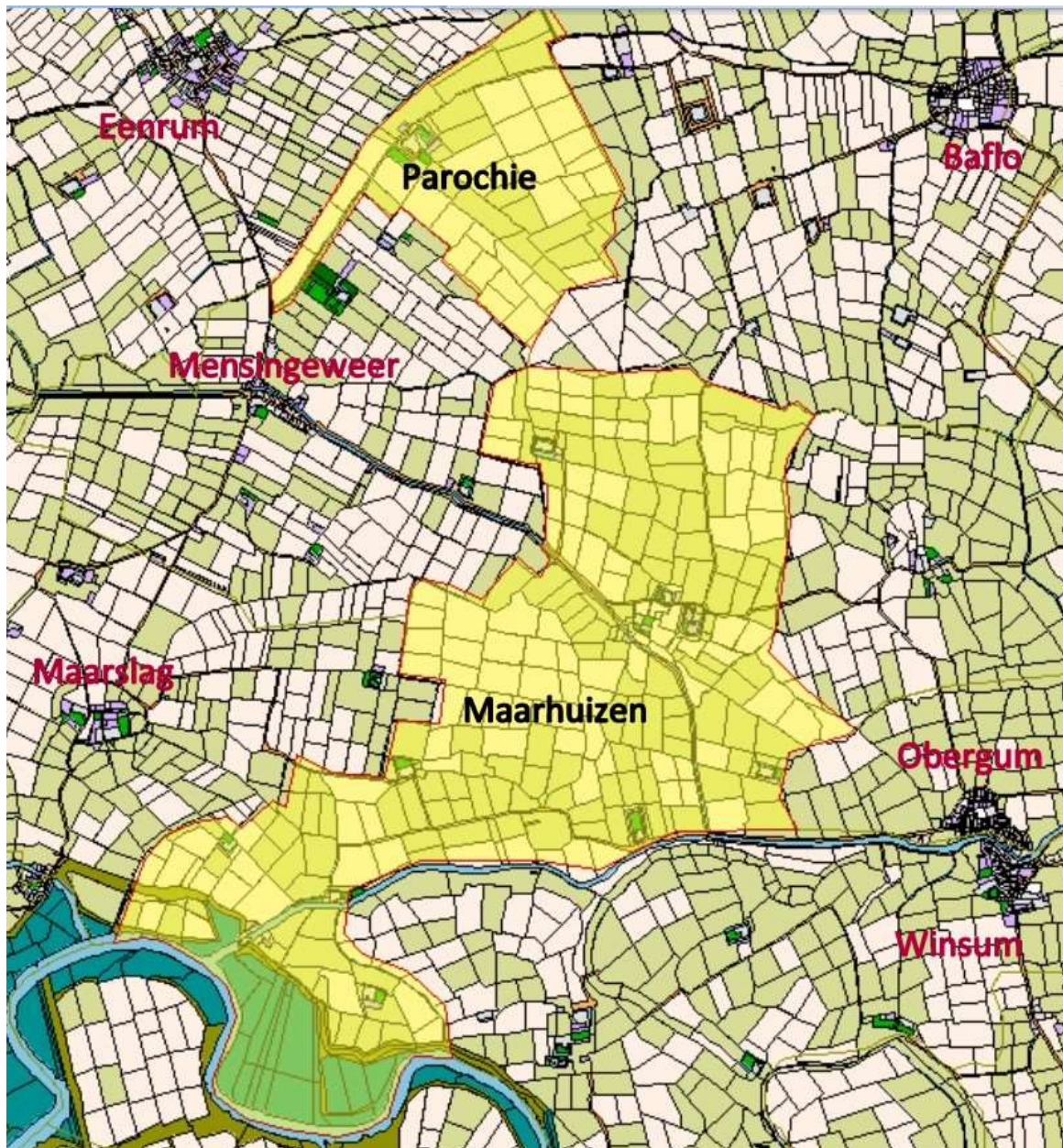

Hier de situatie in 1853 toen tekenaar Verkouteren op pad ging om dit gebied met de hand in kaart te brengen. Het is dus een manuscriptkaart. Wat o.a. opvalt zijn de puntjes langs de randen van de percelen waarin de boerderijen liggen, het zijn

bomen. Verderop tref je een advertentie aan van een bomen verkoop: 150 iepen en essen! Dat was eerder, namelijk in 1845, er waren dus toch nog bomen blijven staan. Rechts de Zuidertogt. Ook een gedeelte van het voetpad naar Obergum rechtsonder (de onderbroken streepjes).

Nu nog weer een stap terug in de tijd

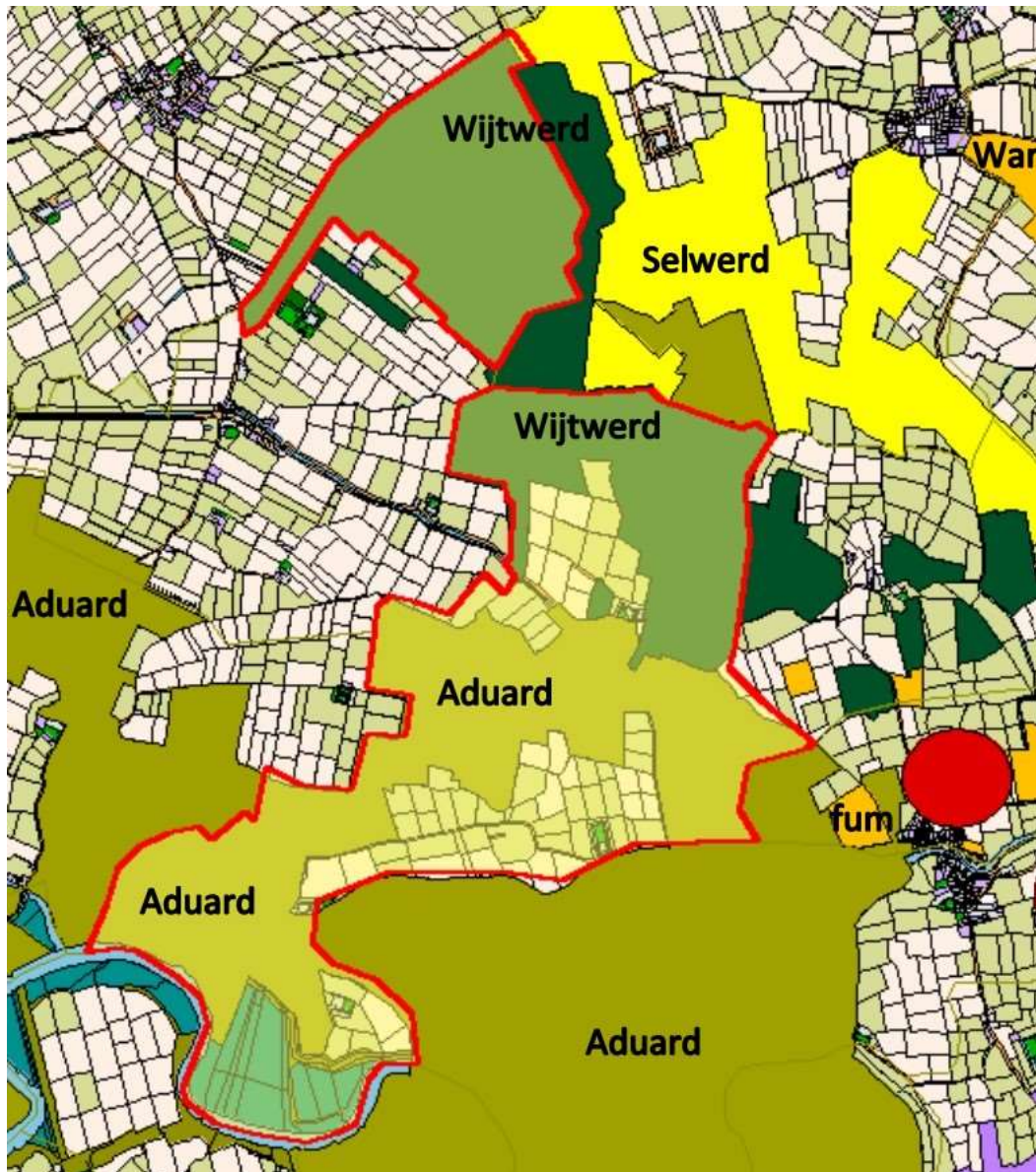
Veel land was voor 1594 in het bezit van Groninger kloosters, hier van de kloosters Aduard en Wiertwerd. Hier beneden het gebied dat tot de parochie Maarhuizen behoorde.

Maarhuizen was in de katholieke tijd een eigen parochie, ooit afgescheiden van Baflo. Ze bezat een eigen kerk en ook eigen een pastoor. Je mocht pas een eigen parochie stichten als de inwoners ervan zoveel bezit inbrachten dat daarvan de pastoor en de kerk kon worden onderhouden.

De parochie werd gesticht in 1211 en uitgebreid in 1468 met een deel van Lutkesaaksum toen daar de kerk werd opgeheven. Namen van pastoors zijn Elteck, Alle, Johan, Tamme en Fredericus, allemaal pastoor geweest tussen de jaren 1430 tot 1517. Het grondgebied dat bij de parochie hoorde, wordt ook wel kerspel genoemd. Later werd het een onderdeel van de gemeente Winsum. Een uitgestrekt gebied van het Reitdiep tot aan de buurtschap Ernstheem.

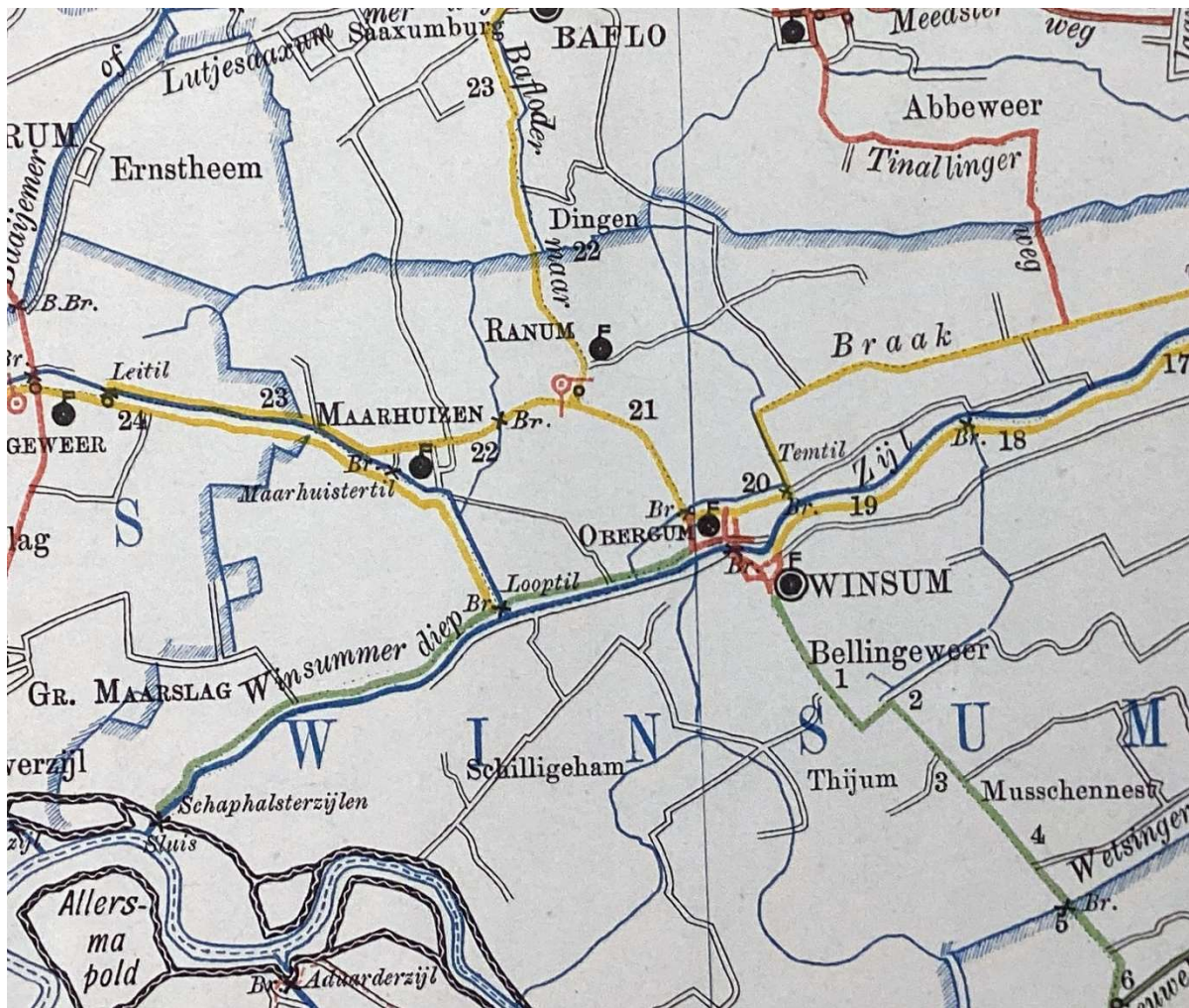
Welke kloosters hadden bezittingen in de omgeving van Maarhuizen?

Het grondbezit van meerdere kloosters is hierboven in kleur weergegeven. Binnen de rode omlijning het gebied dat bij de parochie Maarhuizen hoort. Donkergroen en groen zijn de landerijen van het klooster Wijtwerd bij Usquert. In het kerspel Maarhuizen had dit klooster, verdeeld over 5 boerderijen samen 434 jukken, zeg maar ongeveer 215 ha. Lichtgroen en nog lichter groen is het bezit van het klooster Aduard. In dit kerspel betreft het 6 boerderijen samen 420 jukken, dat is ongeveer 210 ha.

Dan nog de andere kleuren buiten het kerspel Maarhuizen (aan de rechterzijde). Geel zijn de gebieden van het klooster Selwerd bij de stad Groningen. Oranje die van het klooster ten zuiden van Warffum. Rood (de cirkel) geeft aan dat men niet precies weet welke gronden bij het klooster van Winsum hoorden. De grootte van die cirkel duidt op de omvang van het bezit in dit gebied. Het wordt geschat op 110 ha, en dat is gering vergeleken met ander kloosterbezit.

Weer terug naar de tijd rond 1900

Een deel van de Wegkaart der provincie Groningen uit 1879. Een kaart die bestaat uit 6 bladen van elk 64x52 cm, groot dus. Dit is een gedeelte van blad 1. In blauw is de grens van de gemeente Winsum aangegeven. In geel de provinciale kunstwegen, in rood de gemeentelijke kunstwegen en in groen de particuliere kunstwegen. Onder Ranum een toluhuis met twee afsluitbomen (rode cirkel met stip en een streepje oost- en zuidwaarts). Het voetpad Obergum - Maarhuizen staat er ook op.

Kaart in zwart-wit uit de periode iets voor 1900 met de tol op de plek van boerderij Ranum 1 die daar in 1861 werd gebouwd.

Ook het voetpad is duidelijk herkenbaar (de onderbroken treepjes lijn noordelijk langs Wierda Heerd).

Topografische kaart 1 : 25.000 rond het jaar 1900 met daarop de omgeving van Maarhuizen. Goed zie je in detail allerlei zaken zoals het traject van de paardentram (zwarte dwarsstreepjes in de roodgekleurde weg van Obergum via Ranum naar Maarhuizen en verder). Ook het voetpad naar Maarhuizen dat westelijk van Obergum en noordelijk langs de Wierda heerd loopt. Onder het woord Maarhuizen (in de bovenste kaart helft) zie je onder de letter h Wm staan. Daar staat een watermolen en het land ligt er laag. Rechts de spoorlijn Groningen-Roodeschool als een lineaal in het landschap.

1910-01-19 Nieuwsblad. Over het opheffen van het voetpad Obergum – Maarhuizen. Hierna kwam in behandeling de ruiling van land van den heer Brommersma ten O. van

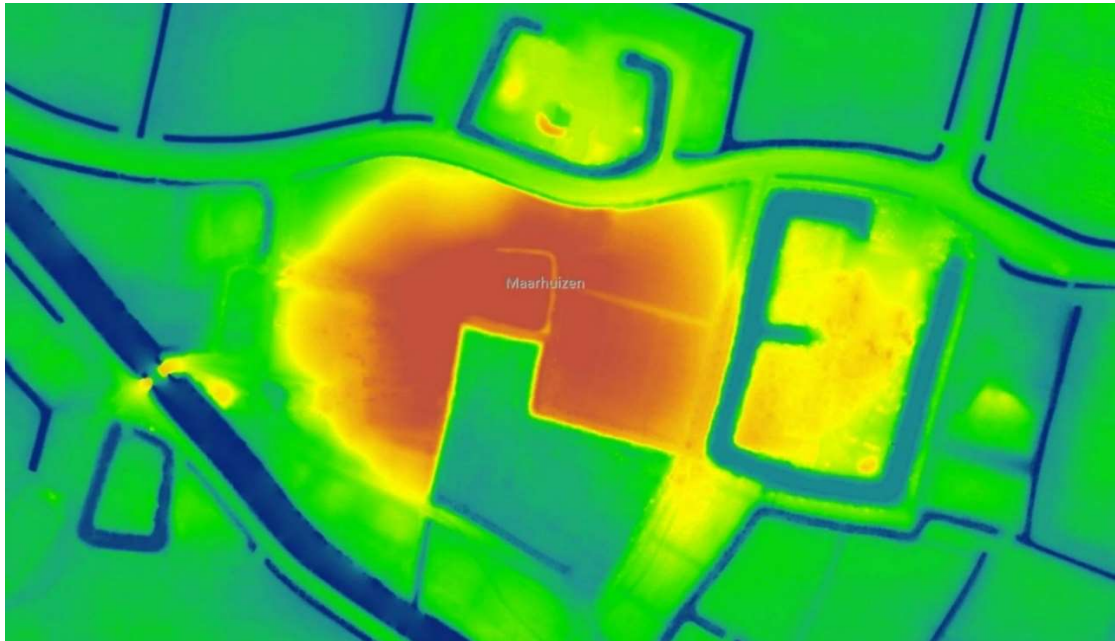
gedonnen onder nadere goedkeuring van den Ged. Staten. Hierna kwam nog in behandeling eene wijziging in den legger der wegen en voetpaden, wegens het opheffen van het voetpad van Obergum naar Maarhuizen. Na eenige discussie werd aan B. en W. opgedragen de zaak verder te behandelen.
De heer Cleveringa maakte attent op den slechten toestand van het pad naar Oudenzijl en de heer Timmer op de slechte afwatering bij het station.
Op een en ander zal door B. en W. worden gelet.
Sluiting.

Obergum gelegen, met land van de gemeente, liggende aan het kerkhof Obergum. Het land van Brommersma groot 1.76.45 ha en van de gemeente 1.43 ha. De meerdere grootte zal door de gemeente worden betaald. B. en W. geven te kennen, dat de kosten ongeveer f 1200 zullen bedragen, waaronder ook de aankoop van den eigendom. Het land van den heer Brommersma zal gebruikt worden voor

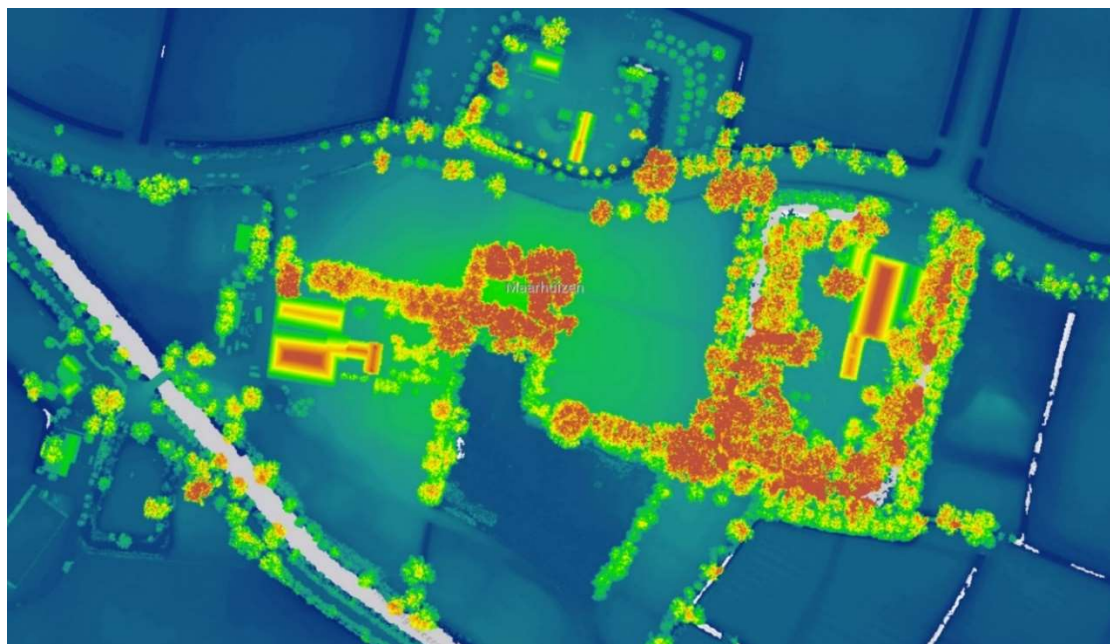
bouwterrein. Zonder hoofdelijke stemming aangenomen onder nadere goedkeuring van Gedeputeerde Staten. Hierna kwam nog in behandeling eene wijziging in den legger der wegen en voetpaden, wegens het opheffen van het voetpad van Obergum naar Maarhuizen. Na eenige discussie werd aan B. en W. opgedragen de zaak verder te behandelen.

Maarhuizen vanuit de lucht waargenomen met AHN en Google Earth

Met behulp van AHN kunnen we de hoogteverschillen zien. AHN betekent Actueel Hoogtebestand Nederland. Van elke vierkante meter is bekend hoe hoog het ligt ten opzichte van Normaal Amsterdams Peil (NAP). Met lasertechnologie is vanuit helikopters en vliegtuigen 3D hoogte-informatie verzameld. Vooral voor waterbeheer is het belangrijke informatie. De opnames vonden plaats in de periode 2014-2019.

Hier Maarhuizen, elke 3 cm is 40 meter in werkelijkheid. Blauw is laag, groen hoger, geel weer hoger en bruin het hoogst. Sloten en grachten zijn goed zichtbaar (blauw). Ook de afgegraven wierde, een flink 'hap' uit het bruin. Rechts de gracht om boerderij Maarhuizen 1.

Op deze uitsnede een andere weergave van dezelfde plek. Het hoogst zijn de bomen en de daken van de boerderijschuren in de kleur bruin.

Opnieuw ongeveer dezelfde omgeving maar dan een weergave in reliëf waardoor je beter de patronen van de percelen ziet. Bekijk je eigen omgeving eens op de AHN-viewer.

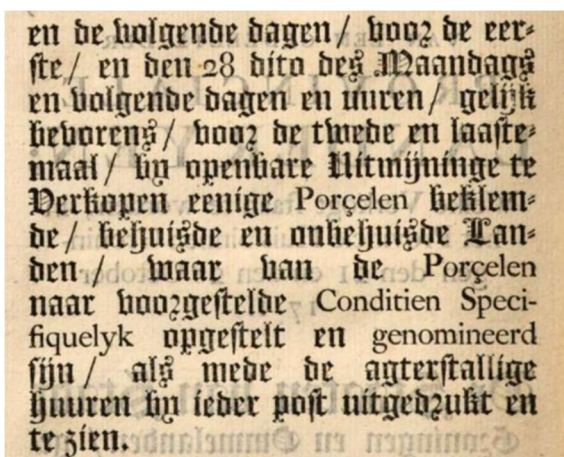
Google Earth vanaf ongeveer 800 meter hoogte en nog niet zo lang geleden.

Wie woonden allemaal op de boerderij Maarhuizen 1 ?

Een toelichting aan de hand van advertenties, krantenartikelen en archiefmateriaal

In het jaar 1771 verkoopt de Provincie een flinke hoeveelheid landerijen die in haar bezit waren gekomen na de Reductie van 1594. O.a. land uit het grondgebied van Maarhuizen waaronder landerijen van deze boerderij. Jacob Bolt, provincie boek-drukker te Groningen drukte het volgende werk in opdracht van de provincie:

Op pagina 7-14 staan de *Beklemde landen in Hunsingo quartier* opgesomd. Na Maarslag volgt *Maarhuizen*. Deze boerderij is een van de 12 plaatsen onder *Maarhuizen* die verkocht gaan worden.

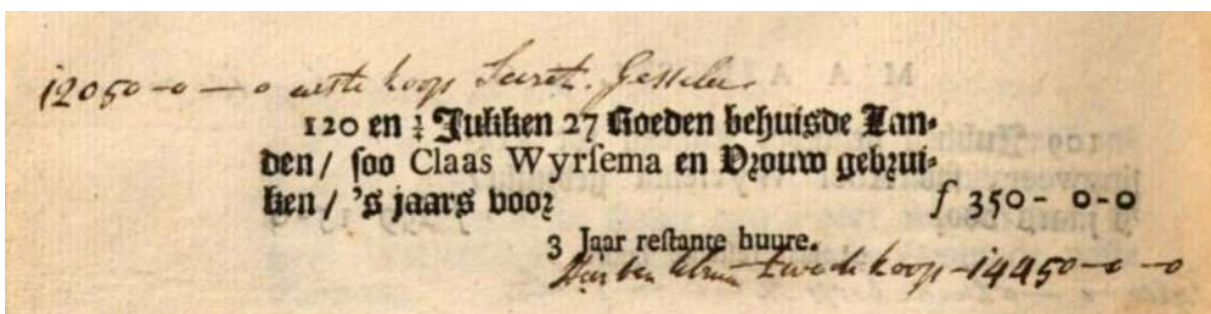
Vertaling van de afbeelding hieronder:

In inkt: f 12050-0-0 eerste koop secret.[aris] Gesseler

Gedrukt: 120 en $\frac{1}{4}$ jukken 27 roeden behuisde landen soo Claas Wyrsema en vrouw gebruiken 's jaars voor f 350-0-0

Gedrukt: 3 jaar restante huure

In inkt: heer van Ulrum 2^e koop f 14.450-0-0.

De oppervlakte komt overeen met het aantal hectares dat bij deze boerderij hoorde. 350 gulden is de jaarhuur en blijktbaar is er 3 jaar huurachterstand.

Die heer van Ulrum was Ferdinand Folef van In- en Kniphuisen, ook nog heer van Nienoord sinds 1768. Er werd in guldens, stuivers en centen gerekend vandaar -14450-0-0

B E K E N T M A A K I N G E N .

Nog ged. nken W. ATZEMA en Procureur J. VERSTEEGH op Dingsdag den 23 Dec. 1783 ten Huize van Monfr. J. S. DAMSTEE te Groningen, (als in onze vorige gemeld) by Strykgeld te Verkoopen of Verpagten, de Eigendom van volgende bekleemde Landeryen. I. 120 Jukken onder Bafloo, op Maarhuizen gelegen, by de Wedw. van Wylen de Schepper *Klaas Wiersema* in gebruik 's Jaars voor 350 gl. II. 80 Jukken op Dingen onder Baflo by de Heer *Kno Rypma* in gebruik 's Jaars voor 210 gl. III. 47 Jukken meede te Baflo, by de Wedw. van *Derk Reinders* in gebruik 's Jaars voor 155 gl. IV. 16 Jukken Uiterdyks Land met 20 Jukken Queller, te Warffum gelegen, by *Albert Meertens* in gebruik 's Jaars voor 120 gl., waar van de Beklembrieven by de Koopconditie zullen zyn te leezen.

In deze advertentie uit de Groninger courant van 16 december 1783 betreft nummer I. deze boerderij:

I. 120 jukken onder Bafloo, op Maarhuizen gelegen, by de wedw. van wijlen de schepper Klaas Wiersema in gebruik 's jaars voor 350 gulden.

Deze Klaas Wiersema (ook Claas Wijrsema) zoon van Garmt en Hindrikje voornoemd (het echtpaar van de initialen in de sluitsteen boven de schuurdeur) was op 28 mei 1758¹ getrouwd met Gesina Bolt, een dochter van de predikant van Winsum en Maarhuizen Nicolaas Bolt.

Na Klaas zijn overlijden, trouwde ze opnieuw in 1783² met Eilke Freeks Huizinga van Maarhuizen. Nadat ook Eilke stierf, huwde Gesina voor de 3^e maal³ met Gerrit Jans Smith van Bellingeweer. Gesina en Gerrit woonden tot april 1789 op de boerderij. Daarna gaan ze naar de 'Nieuwe Meren' en komt haar nicht Alieda Bolt met haar man Jan Dietert van der Tuuk, zoon van de predikant van Mensingeweer Harmannus van der Tuuk, op de boerderij te wonen.

Gesina Bolt haar huwelijken uit de doop-, trouw- en begraafboeken:

Van Maer Slagh.
Den 20 Maey Jyn in den konwelyken Staat bevestigt *Claas Wyrsema* van Maerhuizen en *Gesina Bolt* van Obergum.

1

1783.
Den 32 Januarij en 2 volgende Landagen hebben hun onverhinderde huwelyks-voorstellingen gehad *Eilke Freeks Huizinga* van Maashuizen, en *Gesina Bolt*, wedv. van *Claas Wiersema* van Obergum, en zyn Den 26. dito alhier des Avonds in den H. Huwelyken staat bevestigt.

2

Den 4 may, zyn op attestatie van Obergum, alhier in den Eerten staat bevestigt, de *E. Gerrit Jans Smith* van Bellingeweer en *Gesina Bolt*, naacht Weduwe van *Eilke Freeks Huizinga* van Obergum.

3

De eigenaar/bewoners van Maarhuizen 1 werden begraven op het kerkhof tegenover de boerderij. Hun grafzerken liggen er nog steeds. Laten we er enkele beschrijven:

Meest rechts Hindricktien en daar links van haar man Garmt. Enkele kinderen en kleinkinderen liggen er ook vandaar zeven, bijzonder fraaie, grafstenen.

anno **1737**, den 1 martius, is de deughtsame **hindricktien cornelis**, de huisvrouw van de eerbare garmt wyrsema tot maarhuizen, seer christelyk in den heere ontslapen, out int 41ste jaar, verwagende met alle waar geloovigen een vroolyke opstandinge door jesum christum onsen heere.

wapen: gedeeld: I verlaagd doorsneden: a. een halve adelaar; h. drie klaverbladen; li op een terras een tegen een boom klimmend omgewend hert.

hier leyt het lichgaam in rust / van 't aardsche moeyelyk leven / wat nadeel kan de dood / aan godts beminden geven / in christus is er hoop / om namaals uit het stof / vereenigd met de ziel / te leven tot gods lof.

hier legt in 't stof des doots de erentfeste **garmt wyrsema**, in leven schepper van obergom en maarhuizen, ouderling der gemeente aldaar, is gestorven den 16 januarius **1763** in het 76ste jaar zyns ouderdoms, verwagende een salige opstandinge ten leven door jesus christus.

wapen: gedeeld: I een halve adelaar; II doorsneden: a. in een nest een pelikaan met drie jongen; b. drie klaverbladen, 1 en 2.

De boerderij vanaf het kerkhof gezien. Je kijkt naar het oosten en ziet een aantal andere grafstenen van andere bewoners van de boerderij. Beide rechter stenen zijn van het echtpaar **Teije Jansma en Jeltje Douma** die naast elkaar liggen vanaf 1948.

Advertenties en enkele toelichtingen over bewoners/pachters

Op WOENSDAG, den 29 Januarij 1845, des namiddags precies te 1 uur, zullen er, ten verzoeke en aan de Boerenplaats van den Landbouwer W. J. BROMMERSMA, te Maarhuizen, publiek, op gewoon krediet, worden verkocht:
150 ZWARE en EXTRA BESTE IJPEN en ESSCHEN BOOMEN.
 J. J. PETTINGA,
Deurw.

1845.01.24 Groninger courant.

VERHURING
BIJ GESLOTEN BRIEFJES,
 ten verzoeke van den heer en mejuffr. BROMMERSMA, voor zes jaar, van:
Eene kapitale
BOERENBEHUIZING c.a.

 en Arbeiderswoning met 64.68.52 H.A. uitmuntend Groenen Bouwland, zeer gunstig gelegen te Maarhuizen, gem. Winsum. Te bezichtigen Woensdags en Vrijdagsnamiddags. Kaart en conditiën ter inzage en briefjes in te leveren **vóór of op 10 December 1911**, ten kantore van
 Mr. C. DE RANITZ,
 Notaris te Winsum.

1911.11.04

Aanbesteding.
 Op Maandag 7 Augustus 1911, des namiddags te 3 uur, zal, in het Stationskoffiehuis van den heer J. HARKEMA te Winsum, namens den heer H. B. BROMMERSMA te Maarhuizen,
worden aanbesteed:
Het bouwen van eene Heerenbehuizing, op een terrein aan den Stationsweg te Winsum.
 Bestek met Teekeningen zija tegen betaling van f2.50 per stel bij den ondergeteekende, zoomede aan de drukkerij van de firma J. C. MEKEL te Winsum, op aanvraag verkrijgbaar.
 Inlichtingen te bekomen ten kantore van den architect, des voormiddags van 9—10 uur.
 G. NIJHUIS,
 Architect te Groningen.

1911.07.29 Huis Stationsweg

Op de boerderij heeft ook een pachter gewoond die in de jaren 30 naar de Wieringermeerpolder is vertrokken. Die polder was toen net drooggelegd en zij kwamen in aanmerking om daar te beginnen. Het waren R. Kadijk en zijn vrouw G. Datema. Er wordt gezegd dat ze de huur die Brommersma vroeg te hoog vonden. Dat was in het begin van de crisisjaren 30 van de vorige eeuw. Dat schoot Brommersma in het verkeerde keelgat waarna hij het pachtcontract niet verlengde. Rentje Kadijk en Geziena Datema hadden geluk dat ze naar de polder konden. Hij kwam uit Baflo en zij uit Vierhuizen en ze woonden op de boerderij hier van ongeveer 1924-1930.

Na Kadijk komt de familie Jansma-Douma er te wonen. Vanaf ongeveer 1932 waren ze bewoners/pachters.

Teije Jansma overleed in de begindagen van de Tweede Wereldoorlog op 11 mei 1940 en werd eerst op de Obergumer begraafplaats begraven. Zijn vrouw Jeltje Franzes Douma overleed -wonende te Maarhuizen- in september 1948. Zij ligt begraven op het kerkhof van Maarhuizen. Haar man is toen ook van de Obergumer begraafplaats naar het kerkhof van Maarhuizen overgebracht en naast haar herbegraven. Zoon Frans Jansma was na hen gebruiker van de boerderij. Hij hield boeldag in maart 1953, zie de advertentie iets verderop. Frans overleed twee jaar later toen hij onwel werd tijdens een wandeling door de landerijen en in een sloot viel waarin hij verdronk. Ida Werkman was de naam van zijn vrouw.

In 1948 was ruim 21 ha land verkocht aan L.B. Westerdijk en 41 ha aan de drie gebroeders Straat. Grietko Straat komt met zijn vrouw Berendina Vinkers op de boerderij te wonen. Vanaf 1953?

Gistermiddag is door den heer G. Nijhuis, architect alhier, in het stationskoffiehuis van den heer J. Harkema te Winsum, namens den heer H. B. Brommersma te Maarhuizen, aanbested: het bouwen van eene heerenbehuizing. Ingeschreven was door de heeren: P. en H. ten Hoorn te Obergum f21789, G. Aikema, Leens f19500, T. Wieringa, Uithuizerneeden f18955, Gebr. J. en H. Bos, Warfum f18864, G. Sissing, Obergum f18599, J. Wiegers, Uithuizen f18460, J. Offringa, Uithuizerneeden f18100, G. Struivinga, Warfum f17880, A. H. Huitzing, Obergum voor f17580.
Het werk is aan den laagsten inschrijver gegund.

1911.08.08 Huis Stationsweg Brommersma

Boeldag - Maarhuizen
gem. Winsum.
op **Woensdag 20 Maart 1912** en zoo noodig **den volgenden dag**, voorm. 10 uur precies, ten verz. en aan de plaats van de Fam. BROMMERSMA. van:
13 beste PAARDEN,
48 stuks uitm. HOORNVEE,
56 Schapen en best Boerenbeslag,
vroeger gespecificeerd.
Mr. C. DE RANITZ, not. te Winsum.

1912.03.11

BOELDAG VAN BOOMEN
— te —
MAARHUIZEN (Winsum).:
Op **Donderdag 5 December e.k.** des namiddags om **2 uur**, bij de boerderij van den heer M. BOOTS-MAN. Tegen **contante betaling. Van:**
10 beste Esschen en 1 Iepenboom
verder een partij dampalen, brandhout en schenzen.
J. J. MEKEL.

1918.1129 BihH 211 Sijboltsheerd

34 Iepen boomen, waaronder zware. Te bevragen bij T. JANSMA, Maarhuizen-Winsum.

1933.12.20

BOERENBOELDAG

Op **Vrijdag 6 Maart 1953, 13 uur**, zullen t.v.v. de Heer **F. JANSMA** aan de Boerderij te **Maarhuizen, Winsum (Gron.)**, publiek worden verkocht:

a. 3 MAKKE KOUDBLOED WERKPAARDEN,

als: 1 dr. 8-j. merrie (vosbl.), 4-j. vobles merrie en 9-j. vobles merrie.

b. 3 BOERENWAGENS

met pl. bak, 2 linkse zichtmachines (Cormick met Lister motor en Albion), z.g.a.n. Oldenhuis elevator 9 M., 2 M. Minerva zaaimachine, 2 M. schoffeltuig, z.g.a.n. Cormick maaimachine, gec. zwadkeerder, Premier hooihark, i.jz. land-

Advertentie ingekort. 1953

Enige en algemene kennisgeving.

Tot onze diepe droefheid overleed op 6 januari in het Diakonessenhuis te Groningen, na een moedig gedragen lijden, mijn innig geliefde man en onze lieve pappa

GRIETKO GABRIËL STRAAT

op de leeftijd van 50 jaar.

B. STRAAT-VINCKERS
INA
WIM

Winsum, 10 januari 1967
Maarhuizen 20

De crematie heeft heden in stilte plaatsgehad.

1967

Boerenboeldag

te Maarhuizen onder Winsum

Op **maandag 27 februari 1967**, 's nam. 13 uur, zal aan de boerderij te Maarhuizen 20 onder Winsum, ten verz. van mw. Straat-Vinckers aldaar publiek worden verkocht:

het volledige boerenbeslag

als 2 tractoren (Mc. Cormick 1962, type D 439 en Mc. Cormick 1959, type DGD 4); kooiwielen; 7-sch. Krone stoppelploeg (z.g.a.n.); 3-sch. ploeg; Miedema elevator (z.g.a.n.); 2 lucht. wagens; triltandcultivator; schijveneg; Lely centrifugaalkunstmeststrooier; schotelkunstmeststrooier; zaadontmetter; 2 zaaimachines (2 m, waarvan 1 op hef); 3-del. Cambridgerol; autoaanhangwagen (z.g.a.n.); zwadkeerder; kettingeg; zigzaggegen; aard-appellichter; 1-sch. en 2-sch. paardploegen; melkmachine; melkkar op lucht; melkgerei; zware en lichte el. motor; partij aard. kiembakjes; motorgazonmaaier; bascule met gew.; Bozo 2 del. ladder; strepentrekker; vorken; grepen en verder klein gereedschap.

Betaling uitsluitend contant.

Mr. S. M. S. DE RANITZ,
Notaris te Winsum.
M. A. HIBMA,
Notaris te Leens.

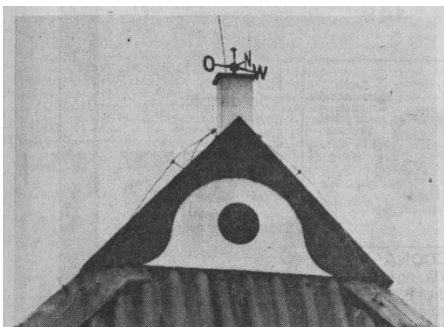

Vage foto van het tolhuis aan de Zuidertogt, later het arbeidershuisje van Brommersma. Eens bewoond door Harm Joling en Jantje Dijinga (huwelijk april 1925 te Winsum, hij 38 en zij 24 jaar oud).

Na het overlijden van Grietko Straat verkopen de weduwe en haar beide zwagers plm. 42 ha aan Stichting beheer landbouwgronden. Gebouw, erf en tuin worden in erfpacht aan Wilfred de Bruin uitgegeven. De Bruin heeft er 55 jaar gewoond. De Bruin *1944 en †2023

Foto uit 'Het noorden in woord en beeld' van 8 augustus 1941 met de tekst:
Onder Maarhuizen bij Mensingeweer trof ons dit rustig hoekje bij een grote boerderij. De brede gracht waarin de dorstige een bad neemt, bewijst dat de poëzie hier ook voor geen zakelijkheid wijkt!

Nieuwsblad 15.10.80:
W.F. de Bruin is een van de weinige boeren die de laatste jaren een nieuw uilenbord op zijn boerderij heeft geplaatst. Enkele jaren geleden zijn op de boerderij enkele jonge uilen uitgebroed.

En dan komt er kunstenaar naar Maarhuizen die twee schoorsteenstukken schildert

Links een opname van het schoorsteenstuk dat waarschijnlijk eens in de Sijboltsheerd heeft gezeten (foto Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie, vandaar de <'s op de foto). Rechts het stuk dat nog steeds in de Enne Jans heerd aanwezig is. Het is pas gerestaureerd, maar op deze foto (gemaakt door Mayke Zandstra) nog niet helemaal. Je ziet goed het resultaat van de restauratie. Beide stukken zijn gemaakt door de kunstschilder Jan Hendrik Aikes uit Eenrum rond het jaar 1840. Het zou best eens zo kunnen zijn dat de eigenaar van de ene boerderij niet wilde onder doen voor de andere en dat Aikes daarom ook een schoorsteenstuk maakte voor de ander. De opdrachten voor deze schoorsteenstukken zouden dan kunnen zijn gegeven door de volgende echtparen Sijbolts-Ripperda (links) en Van Ham-Wierda (rechts).

Het linker stuk zou het uitzicht vanuit de Sijboltsheerd op Maarhuizen 1 kunnen zijn. In de verte zie je misschien de torenspits en de molen van Winsum. Aikes heeft het landleven in elk geval heel idyllisch weergegeven. Vee in de wei links en vier personen rond de boerderij rechts. Vooral de bomen op beide schilderstukken lijken erg op elkaar.

De toren van Winsum heeft een hoge spitse toren. Ook te zien op beker en kaart.

Links de toren op de avondmaalsbeker van Winsum gemaakt door Evert Willems in 1620 en bewaard in het Groninger Museum.

Rechts op een kaart van Folckers uit 1727 van landerijen rond Winsum.

Detail van het schoorsteenstuk uit de Sijboltsheerd (?)

Detail van het schoorsteenstuk uit de Enne Jans heerd.

Huidige situatie bij Maarhuizen, rechts de boerderij waar dit artikel over gaat. Bron Perceelloop.

Het overlijden van de landbouwer G.G. Straat zorgt voor grote verandering. Lees hierover in het boek *Boerderijen in het Halfambt*, boerderij nummer 210 (p. 509-510). Hier in het kort weergegeven: De boerderij wordt tijdens de ruilverkaveling Delt-Oudeweer aan omliggende boerderijen toebedeeld (o.a. Ranum 1 en 3). Gebouw en erf worden dan in erfpacht uitgegeven aan W.F. de Bruin, enig grasland verhuurd aan buurman Duurt de Vries. Staatsbosbeheer verwerft 7 ha.

Brommersma's waren eigenaren van Maarhuizen 1 van 1820-1947

Hendrik Barteld Brommersma (burgemeester Winsum 1918-1930) en zijn door Gerrit Nijhuis gebouwde villa aan de Stationsweg. Ging dit pand niet in vlammen op in 1958?

Bronnen en gebruikte literatuur:

-*Boom en struik in Groninger land* / F.I. Brouwer & Stichting 'Het Groninger landschap'.
Groningen : Wolters, 1947. - 57 p.

-*Winsums verleden 1957*

-*Historische Atlas van de provincie Groningen en de Toelichting* / B.W. Siemens 1962

-*Winsum, gedenkboek 1982* / redactie W.J. Formsma 1982

-*Boerderijen in het Halfambt* / redactie G. Boerma en anderen 1992. Vooral de nrs 209-211
In dit boek worden pachters en bewoners meestal niet genoemd, mogelijk zit ik hier
soms wat bezijden de waarheid. Archiefonderzoek naar hen heb ik niet verricht.

-*De minuutplans van de gemeente Winsum van 1828*, afl. IV: De kom van Maarhuizen (sectie
A) 1999, no. 3 en enkele andere afleveringen van *Infobulletin Winshem*

-*De atlas van Huguenin* : militair-topografische kaarten van Noord-Nederland 2005, kaart 7

-*Winsum 1057-2007*

-*De atlas van Beckeringh* : het Groninger landschap in de 18^e eeuw. W books 2016, p. 146/7

-*De Enne Jans Heerd op Maarhuizen* / Johan van Rhijn 2019

-HISGIS Groningen -Delpher -Google Books -Beeldbank Groningen en Beeldbank cultureel
erfgoed -redmeralma.nl

Met dank aan iedereen die me inlichtingen verschafte zoals Willem Hekma Wierda, Duurt de
Vries, Imkeline Hoekstra de Vries, Piet en Sander Dijkstra, Jacob Veltman, Rentje Kadijk,
Johan Waterborg, Meindert Geertsema en de mannen van Staatsbosbeheer die me ter
plekke een rondleiding gaven. Ignace Frénay voor computerhulp, luisteren en doorlezen.